

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Krzysztof Stencel

2. Posiadane stopnie i tytuły:

- **1997:** tytuł magistra sztuki w dziedzinie instrumentalistyka w Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach

Praca dyplomowa: *Rola waltorni w wybranych utworach kompozytorów XX wieku*

promotor: mgr Mieczysław Korcz

- **2014:** tytuł doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka, specjalność waltornia, nadany uchwałą Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu

Praca doktorska: *Sztuka wykonawstwa historycznego na waltorni na przykładzie utworów Antoniego Fenglera i Zigenheima ze zbiorów kapeli Grodziska Wielkopolskiego*

promotor: prof. dr hab. Roman Gryń

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach edukacyjnych i naukowych:

1995 – 1996	Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Jastrzębiu Zdroju
2004 – 2014	Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu na stanowisku asystenta na Wydziale Instrumentalnym
2011 – 2018	Państwowa Szkoła Muzyczna II stopnia im. Fryderyka Chopina w Warszawie
2014 –	Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu na stanowisku adiunkta

K- 8

4. Dotychczasowe zatrudnienie w instytucjach kultury:

1995 – 1996	Filharmonia Śląska w Katowicach w charakterze muzyka waltornisty, 3. róg
1997 – 2005	Teatr Wielki im. S. Moniuszki w Poznaniu w charakterze 1. waltornisty
2000 – 2006	Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Poznaniu w charakterze 1. waltornisty
2004 – 2018	Warszawska Opera Kameralna w Warszawie w charakterze 1. waltornisty
2017 –	Orkiestra Sinfonia Varsovia w charakterze muzyka tutti z obowiązkiem grania 1. głosu

5. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 zezm.):

Realizacja solowej partii rogu na płycie CD:

Schumann: „Adventlied”; „Ballade vom Pagen und der Königstochter”;
Bach: „Cantata BWV 105”

Wykonawcy:

Helsinki Baroque Orchestra
Estonian Philharmonic Chamber Choir
Aapo Häkkinen – dyrygent

Wydawca: ONDINE, numer katalogowy ODE 1312-2

Nagranie zrealizowano w dniach 25-28 września 2017 roku w Hyvinkää Hall w Finlandii

Reżyser nagrań – Seppo Kiilunen

Montaż, mastering – Enno Maemets

Płyta zawiera nagranie czterech ballad Roberta Schumanna zebranych pod tytułem *Ballade vom Pagen und der Königstochter* op. 140, kantaty Jana Sebastiana Bacha *Herr, gehe nicht ins Gericht mit deinem Knecht* BWV 105 w wersji Roberta Schumanna z 1849 roku, oraz cyklu siedmiu pieśni Roberta Schumanna *Adventlied* op. 71.

Przyczyną, dla której zdecydowałem się wskazać powyższe nagranie płytowe jako dokonanie artystyczne w postępowaniu habilitacyjnym, jest moja znacząca rola jako solisty – współtwórcy dzieła artystycznego. Materiał ten wyróżnia bliska mi perspektywa historyczna, dbałość o oryginalne dziewiętnastowieczne instrumentarium, poszukiwanie tak zwanego autentycznego brzmienia, możliwie najbliższego prawdopodobnemu zamysłowi kompozytora. Znaczącym elementem scalającym nagranie jest zastosowanie zarówno rogu naturalnego jak i wentylowego, przy czym instrument wentylowy rozumiany jest tu jako historyczny, dziewiętnastowieczny, oddalony nieco od dzisiejszych standardów brzmieniowych. Jest to więc materiał powstały w zgodzie z nurtem wykonawstwa historycznego, które w ostatnich latach rozszerza swoje pole działania o kompozycje z całego XIX wieku i początków XX wieku.

Robert Schumann był jednym z pierwszych kompozytorów romantyzmu, który poszukiwał oryginalności brzmienia dawnych instrumentów, sięgając do twórczości Jana Sebastiana Bacha. Jego romantyczne kompozycje zawarte w prezentowanym materiale charakteryzują się niezwykle kolorowym barw instrumentów dętych. Koloryt ten wynika z połączenia brzmienia rogów naturalnych (bezwentylowych) z rogami wentylowymi, stopniowo wprowadzanymi do orkiestr w XIX wieku. Zastosowanie tak wspaniale zespalających się barw nie było w literaturze XIX wieku

K. St

jednostkowym przypadkiem – kompozytorzy zorientowani na barwę instrumentów (np. Berlioz, Brahms) cenili zarówno zróżnicowane jakości brzmieniowe tradycyjnego rogu naturalnego jak i możliwości nowych *cor à pistons*. Instrumenty te przez pewien okres współdziałały w orkiestrach, a ich odrębnie kształtowane techniki gry nie wykluczały się. Wydaje się, że współczesny nurt wykonawstwa historycznego zmierza właśnie w kierunku dostrzegania tych subtelnych różnic, momentów przenikania instrumentarium, zazębiania się i łączenia stylów i technik.

Choć wykonuję partie pierwszej waltorni już od ponad dwóch dekad, nieczęsto mam sposobność (ale i przyjemność) grać tak wyjątkowy brzmieniowo repertuar. Ponadto jest on rzadko wykonywany w zgodzie z ruchem wykonawstwa historycznego (HIP, historically informed performance).

Utwór *Ballade vom Pagen und der Königstochter* op. 140 to dzieło napisane przez Schumanna w 1876 roku. Orkiestracja zaproponowana przez kompozytora bezpośrednio nawiązuje do powszechnego w dziewiętnastowiecznych Niemczech dużego składu orkiestrowego. Wykonująca ten premierowy utwór orkiestra lipskiego Gewandhausu (jako ówczesna opozycja do mniejszej orkiestry lipskiego teatru muzycznego) stworzyła najprawdopodobniej wzorzec układu ustawienia orkiestry. Podczas nagrań szef orkiestry Aapo Häkkinen odwzorował ustawienie orkiestry Gewandhausu z 1844 roku. Pierwsze skrzypce umiejscowił po prawej stronie dyrygenta, drugie po lewej. Instrumenty dęte drewniane ustawił w jednej linii – tuż za skrzypcami. W tym układzie największym wyzwaniem dla zespołu było osiągnięcie odpowiedniego balansu i przejrzystości pomiędzy brzmieniem sekcji dętej i smyczkowej. Ustawienie chóru również podporządkowane zostało rozmieszczeniu instrumentów smyczkowych: po prawej stronie sopran i alty, po lewej tenory i basy.

W nagrywanych przez nas utworach Schumann celowo połączył brzmienia dwóch rogów wentylowych z dwoma rogami naturalnymi, co zaowocowało niezwykle ciekawą barwą wspólną. Aapo Häkkinen, proponując mi udział w tym nagraniu, liczył na odpowiednio dobrane przeze mnie instrumentarium – adekwatne do zamierzeń kompozytora. Było to dla mnie sporym wyzwaniem. Wymagało to nie tylko odrestaurowania historycznej, wentylowej waltorni w stroju F z berlińskiej

manufaktury A. Splitza, ale także zmiany sposobu gry, wymuszonej dopasowaniem innego ustnika, a tym samym subtelnej zmiany zadęcia oraz zbudowania kondycji do gry na tym właśnie instrumencie. Po wysłuchaniu z Häkkinenem pierwszych, jeszcze nie zmastrowanych nagrań, wspólnie doszliśmy do wniosku, że takiej właśnie barwy poszukiwaliśmy.

Schumann przestudiował gruntownie około pięćset dzieł Bacha, wliczając w to nieopublikowane wówczas jeszcze kantaty. Dzięki temu uważany był za jednego z największych znawców dzieł lipskiego mistrza. Wykonanie bachowskiej kantaty *Herr, gehe nicht ins Gericht mit deinem Knecht* na instrumentach dziewiętnastowiecznych (mniej stabilnych technicznie aniżeli współczesne ich odpowiedniki) pozwoliło na osiągnięcie większej ekspresji i intymności brzmienia. Dla mnie osobiście wykonanie solowej arii *Kann ich nur Jesum mir zum Freunde machen* na historycznej waltorni wentylowej z czasów Schumanna, skonstruowanej w XIX wieku, było wyjątkowym wyzwaniem i przyjemnością. Zastosowany instrument zdeterminował bowiem nie tylko brzmienie całości, ale i styl mojej gry. Instrumentacja Schumanna wymagała bardziej „dziewiętnastowiecznego”, romantycznego odczytania materiału. Próbné nagranie kantaty na instrumencie barokowym tylko potwierdziło, że nasza wizja schumannowskiego brzmienia Bacha była trafna.

Adventlied op. 71, napisane w listopadzie 1848 roku, to zwrot Schumanna w kierunku muzyki sakralnej. Kompozytor wykorzystał tu teksty z *Pantheonu* Friedricha Rückerta. Niezwykłość tego utworu zaznacza się już w nieokreśloności gatunkowej – w czasie pracy nad dziełem Schumann w korespondencji z przyjaciółmi używał nazwy „kantata”, twierdząc przy tym, że jest to termin „wyświechtany”, zastępując go z czasem określeniem „Kirchenstück” lub po prostu „motet”. Ponadto kompozytor podważał wymowę tytułu dzieła, gdyż sugeruje on konkretny okres roku liturgicznego, w czasie którego utwór powinien zostać wykonany – wbrew intencji Schumanna, który swój „duchowy poemat” (jak to określił w liście do wydawcy) uważał pod każdym względem za formalny eksperyment. Duchowość, o której pisał Schumann, obecna jest w każdej frazie i każdym akordzie dzieła, o czym przekonałem

się niejednokrotnie. Wspólne brzmienie, łączenie i przeplatanie się partii wokalne z partią rogu wzbudziło mój szczerzy zachwyt. Stąd też dziwi fakt, że mnogość pięknych, związanych z duchowością i ezoteryką tematów zawarta w tychże pieśniach nie wpłynęła na ich rozpowszechnienie.

W swojej karierze waltornisty brałem udział w nagraniach dziesiątek płyt, jednak żadne kompozycje nie są mi tak bliskie jak opisywane powyżej utwory Roberta Schumanna. Tym bardziej cieszy mnie fakt, że w ramach promocji płyty na rok 2020 i 2021 przewidziane są (również z moim udziałem) dwa europejskie tournée, dzięki którym muzyka Schumanna znajdzie wielu nowych entuzjastów.

6. Działalność artystyczna

Swoją edukację muzyczną rozpocząłem w wieku siedmiu lat w Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia im. Karola Szymanowskiego we Wrocławiu. Początkowo w klasie skrzypiec mgra Tomasza Orzecha, następnie w klasie waltorni mgra Leszka Schleichera. Pochodzę z wrocławskiej rodziny zawodowych muzyków. Wcześniej zarażony pasją do muzyki, w wieku lat piętnastu byłem całkowicie przekonany, że zostanę muzykiem. Po zakończeniu edukacji w szkole średniej kontynuowałem naukę w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach w klasie mgra Mieczysława Korcza. Po uzyskaniu tytułu magistra sztuki kontynuowałem studia u Williama VerMeulena w Houston. Pobyt w Stanach Zjednoczonych ugruntował moje umiejętności – a z wiedzy, którą przekazał mi VerMuelen, korzystam do dziś. Poza wspomnianą już wcześniej ścieżką zawodową etatowego muzyka orkiestrowego swoje umiejętności rozwijałem współpracując z licznymi orkiestrami. Polskie zespoły, które miały swój wkład w mój rozwój, to przede wszystkim Orkiestra Sinfonia Varsovia, z którą współpracuję od 2000 roku, Polska Orkiestra Radiowa oraz orkiestra Aukso. Jestem także członkiem World Orchestra for Peace, powstałej z inicjatywy Georga Soltiego w 1995 roku.

K. Vh

Niezależnie od zawodowej gry na waltorni współczesnej rozwijałem pasję do gry na instrumentach historycznych. Wywiedziona od zainteresowania poszukiwaniem, kolekcjonowaniem i odrestaurowywaniem starych instrumentów, przerodziła się w nieustający proces doskonalenia umiejętności gry na tych pięknych, choć nierzadko zmiennych i niestabilnych instrumentach. Codzienna praca z wieloma instrumentami: barokową kopią rogu Leichamschneidera z manufaktury Andreasa Jungwirtha, klasycznym rogiem z wrocławskiej wytwórni Schöngarta z połowy XIX wieku, berlińską waltornią A. Splitza z 1908 roku i współczesnym rogiem Darina Sorleya, wymaga pokory i cierpliwości. Konieczna wytrwałość w dążeniu do odnalezienia optymalnego sposobu gry na każdym z tych instrumentów procentuje jednak doświadczeniem, które przekłada się na moją wszechstronność jako waltornisty.

Dla mojego rozwoju niezwykle ważna była możliwość wspólnego muzykowania z Václavem Luksem, a także znajomość z Erwinem Wieringą i Teunise van der Zwartem. Obecnie współpracuję z najlepszymi polskimi orkiestrami specjalizującymi się w wykonawstwie historycznym. Nie sposób nie wymienić Wrocławskiej Orkiestry Barokowej prowadzonej przez Jarosława Thiela czy Orkiestry Historycznej {oh!} stworzonej i kierowanej przez Martynę Pastuszkę. Również moja współpraca z Capellą Cracoviensis po jej przekształceniu przez Jana Tomasza Adamusa pozwoliła mi rozwinąć się jako zawodowemu muzykowi historycznemu.

Z zagranicznych orkiestr bliższą współpracę nawiązałem z mediolańską Il Giardino Harmonico prowadzoną przez Giovanniego Antoniniego, fenomenalnym zespołem Marca Minkowskiego Les Musiciens du Louvre, Insulą Orchestrą prowadzoną przez Laurence Equilbey, Al Ayre Espanol pod kierownictwem Eduarda Lopeza Banza i wreszcie, wyjątkowo bliskimi mi orkiestrami skandynawskimi: Helsink Baroque Orchestra, Finnish Baroque Orchestra, Enghave Barok i Copenhagen Soloists.

W przeciągu 4 ostatnich lat, po uzyskaniu tytułu doktora jako członek zespołów kameralnych i orkiestr symfonicznych brałem udział w wielu. Występowałem także jako solista, między innymi z Wrocławską Orkiestrą Barokową, orkiestrą Sinfonia Viva (*Koncert na róg* KV 495 W.A. Mozarta w lipcu 2018 roku), orkiestrą Musicae

Antiquae Collegium Varsoviense Warszawskiej Opery Kameralnej (*Koncert na róg* KV 447 W.A. Mozarta w lipcu 2016 roku; *Koncert na róg* KV 417 w czerwcu 2017 roku). Ze wspomnianymi wyżej orkiestrami specjalizującymi się w wykonawstwie muzyki dawnej zagrałem ponad 20 koncertów, a wraz z moją etatową orkiestrą Sinfonia Varsovia wykonałem ich przeszło 130.

7. Działalność edukacyjna i pedagogiczna

Moja działalność dydaktyczna jest wyjątkowym i ważnym dopełnieniem pracy artystycznej. Łączenie kompetencji praktycznych i teoretycznych, dzielenie się doświadczeniem z młodymi waltornistami i możliwość czynnego udziału w ich rozwoju przynosi mi ogromną radość i satysfakcję. Towarzyszenie młodym muzykom w tej nierzadko wymagającej drodze niesie za sobą także wielką odpowiedzialność – moim zadaniem jest dołożenie wszelkich starań, aby student opuścił uczelnię jako samodzielny warsztatowo i artystycznie muzyk. W pracy pedagoga za priorytet uznaję prawidłowe kształtowanie warsztatu gry moich studentów, przy jednoczesnym rozwijaniu ich muzykalności i nieustannym podążaniu za dźwiękiem. Specyfika pracy dydaktycznej wymaga wyjątkowej dbałości o ciągłość rozwoju artystycznego studenta.

Od roku 2004 jestem nieprzerwanie wykładowcą rogu i rogu naturalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu (od roku 2014 na stanowisku adiunkta). To właśnie w Zakładzie Instrumentów Historycznych poznańskiej Akademii Muzycznej działa pierwsza i jak dotąd jedyna w Polsce klasa rogu naturalnego. Dzięki niej waltorniści mają możliwość kształcenia się w grze na rogach historycznych w zgodzie z nurtem wykonawstwa historycznego.

Ponadto w latach 2011 – 2018 prowadziłem jedyną w Polsce klasę rogu naturalnego na poziomie szkolnictwa średniego w Państwowej Szkole Muzycznej II stopnia im. Fryderyka Chopina w Warszawie. Jestem również pomysłodawcą warsztatów waltorniowych Rogowisko, które odbywały się w Spychowie w latach 2008 – 2012. Regularnie prowadzę warsztaty i zajęcia z waltornistami w całej Polsce.

K. W.

W 2016 roku nakładem Wydawnictwa Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu w formie książkowej opublikowana została moja dysertacja doktorska pt. *Sztuka wykonawstwa historycznego na waltorni na przykładzie utworów Antoniego Fenglera i Zigenheima ze zbiorów kapeli Grodziska Wielkopolskiego*. Praca ta jest owocem moich badań nad działalnością kompozytorów grodziskiej kapeli farnej.

Na swojej drodze artystycznej miałem szczęście spotykać wspaniałych nauczycieli, dyrygentów, muzyków – ludzi ogarniętych pasją i tą pasją zarażających także mnie. Po latach zdobywania doświadczeń jako młody waltornista, już jako pedagog przekonałem się, że praca ze studentami jest dla mnie równie kształcącą przygodą. Dzięki pracy jako czynny muzyk orkiestrowy, kameralista, solista i pedagog wiem, że droga, którą obraliśmy w młodości, nigdy się nie kończy, a samodoskonalenie jest warunkiem koniecznym dla rozwoju artystycznego na każdym etapie kariery. Jestem przekonany, że to właśnie nieustające dążenie do doskonałości – a nie jej osiągnięcie – tak bardzo pociąga mnie w tym zawodzie. Po dwudziestu czterech latach pracy mam pełną świadomość, że wciąż się uczę, a przede mną wiele odkryć artystycznych i pedagogicznych. Wierzę, że stały rozwój naukowo-artystyczny i niekończące się poszukiwania – oto jedyny i prawdziwy sens sztuki, która istnieje wyłącznie dzięki ciężkiej pracy, pasji, pokorze i poświęceniu.

Kryztof Aemmel